

Episode 7: Burton & Speke

Five, four, three, two, one, zero. Lift off. We have a lift off.

Hele verden lytter med, da Apollo 11 med Armstrong om bord begiver sig af sted for at blive de første mennesker på Månen. It's one small step for man, one giant leap for mankind.

Efter et års opslidende eftersøgning gennem Congos dybeste jungle finder Stanley endelig den savnede Doktor Livingstone.

Doktor Livingstone I presume.

Henri Mouhot finder ved et tilfælde verdens største religiøse tempel, Angkor Wat, i Cambodja, og kort efter blev han bidt af et dødbringende insekt.

Du lytter til Den yderste grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig, og har været formand for Eventyrernes Klub.

I denne fjerde sæson dykker jeg ned i de første og største vestlige opdagelsesrejsende i det 19. og 20. århundrede. Vi skal ikke til Arktis, men derimod Jorden rundt og ud til den absolut yderste grænse. Vi skal i kano gennem det ukendte Amerika, på jagt efter Nilens udspring, udforske Sydamerika og finde den største inkaby, Machu Picchu.

Min fascination af Afrika og opdagelsesrejser kommer jo helt tilbage fra dengang, man var dreng og begyndte selv at kunne læse. Det, der fascinerede en, de bøger, man faldt over, og som man synes var spændende, det var selvfølgelig Jules Vernes forunderlige ting, men det var også sådan nogle bøger som Kong Salomons miner.

Jeg fandt jo ud af, at der var nærmest en hel industri, som fulgte Allan Quatermain rundt i Afrika, hvor han hele tiden stødte på nye kulturer og nye kongeriger. Når man har et blankt Afrikakort, som man havde dengang nogle af de her bøger blev skrevet, så kunne man jo digte hvad som helst ind i det.

Så det var en eventyrlig verden, selvom den måske ikke eksisterede. Så var det alligevel en eventyrlig verden at dykket ned i, og det blev så selvfølgelig forstærket dengang der var noget, som hed den stille uge i Danmark i påskeugen. Der måtte man ikke vise film i biograferne, det skulle være oplysende, og det vil sige der var et meget stort marked for eventyrlige film som danske opdagelsesrejsende, ganske vist måske lidt i gåseøjne, havde været ude at optage rundt omkring i verden, hvor man kunne se fra fremmede kulturer. Da var det selvfølgelig meget interessant at komme til Afrika og til Bali, hvor man nu kom hen og så disse meget fascinerende fremmede verdener.

Stemmen vi lige har hørt tilhører Kay Søren Nielsen. Tak fordi du vil være med i dag, Kay. Du er historiker fra Københavns Universitet. Du har været museumsinspektør på Tøjhusmuseet og tilknyttet forsvaret i mange år.

Et stort mysterium har plaget verdens geografer gennem hundredvis af år: Hvor udsprang Nilen fra? I dag skal vi ud på en næsten to års strabadserende ekspedition gennem Centralafrika med to excentriske, men meget forskellige mænd. Richard Francis Burton og John Hanning Speke. Ekspeditionen resulterer i store opdagelser, men også med at de to gode kammerater bliver dødeligt uvenner. Forrådte den ene den anden?

Rejsen giver de to stor berømmelse, men ender med at den ene af dem bliver fundet død, skudt af sit eget våben. Er det selvmord, et vådeskud eller mord?

Kay, vi starter lige på og hårdt. Fortæl mig hvad der sker, da de to gode kammerater sætter deres fødder på jorden i Zanzibar.

Zanzibar er jo nøglen og indgangen til Østafrika, og der er jo kommet en stor skibstrafik på Zanzibar, og Zanzibar er et sultanat, der er en sultan, som påstår, at han også ejer alt hvad der ligger, om man så må sige, hinsides havet, altså Østafrika, så det er et naturligt sted at starte. Netop fordi der er en livlig skibstrafik, er det også muligt at proviantere og udruste en stor ekspedition. Det er således at på dette tidspunkt i 50'erne, 1850'erne, er det amerikanerne, der er de store leverandører af skibsfart. Men noget af det, som man måske ikke taler så meget om, er jo, at det også er et knudepunkt for en meget, meget, meget stor slavehandel.

Der udgår slavehandel, arabiske slavehandlere tager fra Zanzibar ind i landet. Der er slaverruter, som går stik vest. Så deler de sig i nord, syd, øst, og det de går efter, det er slaver og elfenben. Så det er ikke ukendt land, og det er ikke, skal vi sige, et kontinent, som ikke er betrådt af nogen. Og der kommer ikke, skal vi sige, efterretninger ud derfra, men det er jo ikke rigtig noget, man kan bruge til noget.

Det man gerne vil vide er jo: Skal vi sige, opklare nogle gåder, som har plaget menneskeheden siden det andet århundrede efter Kristi. Hvor kommer Nilen egentlig fra? Der har været skrevet kort, der har været lavet kort. Den berømte Ptolemæus har lavet et kort, som man først troede var løgn. Men så finder man ud af efter de beretninger, der kommer frem fra disse slavekaravaner og tyske missionærer, at kortet måske, fra år 200, måske ikke er så tosset alligevel. Derfor vil man altså gerne ind, og om jeg så må sige, og få syn for sagn. Derfor beder Royal Geographic Society i England Richard Burton om at foranstalte en ekspedition, som skal gå indlands og så se om han kan finde Nilens kilder og se om han kan finde noget der hedder Månebjergene, Noget der hedder De store søer, så det er altså begreber, man har, man ikke rigtig kan placere. For at komme derind skal man jo så have en ekspedition, og derfor starter man i Zanzibar med at indkøbe og udruste. Og det er jo noget, man regner med vil tage lang tid, op til to år.

Ja, de bor der faktisk i lang tid.

De bor der faktisk i seks måneder, og det er jo, fordi det er besværligt. Man skal have nogle tilladelser, man skal have mærkelige ting og sager med. Man skal være væk i to år. Det, man først og fremmest kan få, som jo var til at få fat i, det er våben og ammunition. Det er temmelig mange, jeg tror Burton har tre geværer med og seks pistoler et par karabiner.

Hvad skal de bruge dem til?

De skal bruge det til jagt og til selvforsvar. Det er således, at når man draver indlands, så kan man jo møde nogen, der er venner. Man kan selvfølgelig også, der er stor sandsynlighed for det, også møder nogle, der er fjender.

Man ved ikke rigtig, hvad man vil støde på, så derfor skal man være forberedt. Og udover det, så skal man jo gennem et territorium, som jo er ukendt. Men hvor man ved, igen fra slavehandlere, som er den store kilde til de her oplysninger, at man skal betale en tribut til de høvdinge og kongeriger man passerer, for at få lov til at passere.

Det vil sige, man køber ind. Tæpper, klæde det er den store handelsvare. Det er klæde, det er glasperler, det er alt muligt, som man i dag måske ville kalde for kramvarer. Det skal indkøbes. Og så skal det jo også transporteres, og det vil sige man skal tilrettelægge med bærere. Og så skal man frem for alt, man er jo europæer, man er englænder, man er excentriker. Man skal selvfølgelig have ordentlige feltsenge og nogle ordentlige telte, man skal have kogegrej med. Selvfølgelig skal man have kokke med. To kokke har de med fra Goa.

Det lyder som et kæmpestort setup.

Det er nærmest et omvandrende cirkus. Jeg mener, at Burton starter med at sige, at han skal have 170 bærere.

Hold da op.

Og det bliver sådan set meget værre, fordi det er jo sådan, jeg plejer at sige, at det er ligesom hvis man har en ridder til hest i middelalderen, så er der mindst ti mand bag ham. Tilsvarende her: Hvis du har en bærer, så har han måske sin kone med. Han har måske også en slave eller to med. Så når du har denne her karavane, så bliver den jo voldsomt stor.

Hold da op.

Det er de ikke med i så stor omfang, det er jo mad. De kan ikke have en madpakke med til to år. Så de har geder. Får. Altså de har en kvægdrift, som følger dem, så de har noget at spise af. Og så er meningen selvfølgelig at alle de her varer, de også medbringer, til at bytte med og sælge, det er simpelthen for at få mad og handle med de lokale stammer, de nu drager igennem. Sige til en høvding: Hvis de får det, må vi så få korn? Må vi få det, må vi få det? Det er stadigvæk her i 50'erne så fredeligt, så man kan regne med, at man bliver mødt nogenlunde venligt, og man kan forhandle sig til at få lov

at dels drage igennem og dels også at få byttet mad, og det er jo temmelig meget mad der skal til, når vi får en karavane på 500 mand.

Og det lyder som om det er utroligt vigtigt at have nogen, jeg vil kalde det lokale, jeg tror, du plejer at kalde det vejvisere.

Man skal have nogen, som kender området. Man skal have nogle vejviseren. Nogle stifindere, sådan kunne man også sige det. Som siger: nu er vi her, og så kan man tale med de indfødte, fordi Afrika er jo et beboet land. Man går ikke i en ødemark, det vil sige, man kan tale med folk. Og det er jo vigtigt her. Hvor ligger det næste acceptable sted, hvor vi kan få vand? Hvem er den næste mand, vi kommer til? Har han nogle særheder? Er der noget, vi kan smigre ham med, så vi kommer hurtigere igennem? Og hvad kan man forvente, at vi skal betale for at få lov at gå igennem i fred? Det er det, det handler om.

Kay, fortæl også om tiden i Zanzibar. Fordi, som jeg husker historien, og som jeg også startede med at introducere den, så begynder der faktisk ret tidligt på denne her kæmpestore ekspedition og jeg ved ikke om blomstrer er det rigtige ord... Men der bliver sået nogle frø til dette voksende uvenskab mellem de to store mænd. Kan du fortælle om det?

De er jo ikke ukendte for hinanden, da de kommer. Burton har beskyldt Speke for fejhed i en tidligere ekspedition, hvor de bliver angrebet af 200 somaliere, spyd- og pilebevæbnede hvor Burton siger: Du skal ikke flygte, du skal blive stående og kæmpe. Og Speke siger, at han bukkede sig ned for at genlade. Fordi det bliver de aldrig rigtig enige om. Så de er ikke de bedste venner.

Ja, du refererer til en ekspedition, der har været for år tilbage.

Okay, så det ligger der allerede, da de lander i Zanzibar.

De stoler ikke rigtig på hinanden. Burton stoler ikke rigtig på Speke og har beskyldt ham for fejhed og bliver selv såret for en pil faktisk. Bliver alvorligt såret, får en pil gennem begge kinder. Og det er efter han restituerer efter det, at han er rask nok til at påtage sig opgaven om at lede ekspeditionen, og det var meget væsentligt set fra Burtons

senere synspunkt. Det er ham, der er ekspeditionens leder. Det er ham, der har fået opgaven af Royal Geographic Society til at drage ind til de store søer i Centralafrika.

Og ja, det må du ikke afsløre nu, fordi hele det her med hvem havde lederskabet, og hvem skulle også få the fame, den vender vi tilbage til.

Men altså de er ikke direkte uvenner. Men er de lidt betænkelige ved hinanden. Og Burton er jo... De er begge to på hver sin måde, skal vi bare kalde dem englændere.

Det vil sige, vi går ud fra som givet, at de må være excentriker. Hvem ellers kan finde på at vandre rundt i Afrika i to år?

Men det er helt klart Burton, som leder sammen med den engelske konsul med indkøbene og udrustningen. Og da de så drager af... Zanzibar, er i virkeligheden altså verdens største slavemarked på det dette tidspunkt, og det beskriver de jo. Vi har et par beskrivelser af den første meget dramatiske fra 1830. Og når Burton kommer og beskriver det, så er der altså ikke sket noget som helst. Man har ganske vist forbudt slavehandel. Men det er man jo ligeglade med, araberne er revnende ligeglade. Der er et stort marked både i Indien og Arabien og i Tyrkiet, så man fortsætter og faktisk forstærker slavehandlen, efter den er blevet forbudt. Og det kommer til at betyde noget for de senere ekspeditioner.

På det her tidspunkt, der er der et stort slavemarked, en stor slavehandel, og man får nogle informationer, og det er altså sådan så sultanen blander sig ikke i det, fordi han er selv slavehandler. Det er de fleste. De har sådan en nebengesjæft. Man kan låne nogle penge til ågerrente, 80 procent tror jeg det er. Så kan man udruste en ekspedition til det indre Afrika og så, når man kommer hjem med slaver og elfenben. Så har man tjent penge, og så kan man udruste nogle flere. Så det er sådan en selvforstærkende ting, som sker her omkring midten af 1800-årene.

Hvad siger Burton og Speke til den situation, de så lander i? Er de er klar over at de møder det, eller bliver de overraskede over det?

De er begge to klar over det. Og en af Spekes gode, skal vi sige, venner, som sørger for, at han kommer frelst hjem, Sidi Bombay er en afrikansk slave, som bliver solgt til

Indien, og som køber sig fri, arbejder sig fri, som Speke lære at kende og på sine ekspeditioner, jagtekspeditioner, i Hindustan. Så de er, om man så må sige, gode venner.

Og Sidi bliver faktisk hans tro væbner gennem hele denne ekspedition.

Han er det der hedder geværbærer for ham. Det er jo forladere, så man skulle helst have en tre-fire geværer med, så man er sikker på, at man har ildkraft nok, hvis nu den der elefant ikke lægger sig ned i første skud. Så har man lidt mere at gøre godt med.

De er klar over, og de bruger selv frigivne slaver. De bruger slaver. De kan jo se når de udruster karavanen. Så er der slaver med. Så det at være bærer, det får man penge for, man bliver betalt. Man har nogle aftaler om, hvad det koster. Og hvor lang tid det tager. Og så sker de første ulykker, det sker jo, da de drager fra Zanzibar og rammer det meget smukke fastland, palmebestrøet kyst. I dag turistparadis.

Nutidens Kenya eller Tanzania?

Det er Tanzania de kommer til, og nogle af bærerne stikker af. De har fået en forskudssum, og så lige pludselig står de og mangler nogle bærere. Så skal de starte forfra igen med at starte på at få nye bærere. Og så i stedet for, det kan være lidt svært, så får de æsler og dromedarer, som de så kan ride på. Specielt Burton kan ride på dromedarer, han har prøvet det før. Så efter meget, meget besvær, så drager de indland. Og det er jo en mærkelig karavane, kan man sige. Fordi forrest går der en fanebærer med sultanens flag. Bag ved ham går en trommeslager og laver en forfærdelig larm. Og det gælder angst hop. Og hele menageriet, hele karavanen, som drager af, som jo består af bærere, af bæreres hustruer, deres slaver og så Burton og Speke til sidst. Burton ridende og Speke som regel gående eller på et æsel.

Så det har været et festligt syn. Det gælder om at imponere, fordi man skal se, de er fredelige. Det er derfor, man larmer så meget. Vi ønsker ikke at skjule os og komme for at overfalde en eller anden landsby for tage slaver. Vi kommer i fred. Vi kommer på vejne af sultanen, og vi vil gerne i kontakt med den lokale befolkning, vi vil gerne handle. Vi kommer i fred, og vi skal altså bare have lov at gå igennem. Men man vil også gerne vise styrke. Altså vi er mange, vi larmer.

Og larme, det betyder altså meget. Og man skal også lige sige larme, det er jo ikke den jyske hede de går på, der er noget, der hedder vilde dyr. Nogle af de vildeste dyr, de farligste dyr, det er jo ikke løver og elefanter. De skal nok gå af vejen. Man tænker jo på slanger, altså det er jo livsfarligt at vade rundt om, om jeg så må sige, barfodede. Så derfor gælder det om at lave larm, sådan så man skubber alt uvedkommende til side, så man får en fri vej frem.

Kay, inden vi skal tale om, hvad det er for nogle folk de møder, og hvilke civilisationer, stammer, hvad man nu kalder det, derude... Det vil jeg gerne spørge om. Så skal vi lige have introduceret først Burton og så Speke bagefter, fordi det er jo noget af nogle karakterer, de her to mænd. Kan du ikke fortælle mig om Burton?

Burton er jo måske en af de mærkeligste mænd, der har rejst. Hans forudsætning var jo, skal vi sige for at slippe levende fra det, at han var et sproggeni. Han kunne, mener jeg, op til 18 forskellige sprog og dialekter, og han havde udviklet et system, siger han, også i hans egen nekrolog, han havde lavet et system, så han på to måneder kunne lære et hvilket som helst sprog flydende, og han er jo mere eller mindre autodidakt.

Han har selvfølgelig gået i skole. Han har også været et halvt år i Oxford, men så er han jo også officer. Han melder sig til the Indian Army. Han siger, når jeg ikke kan finde på noget andet at lave, så kan man altid få six pence a day for at gå rundt og skyde.

Han melder sig til hæren og er i Indien, og det er der i Indien hans talenter kommer frem. Hans sprogtalenter først og fremmest, fordi han lærer lynhurtigt alle lokale dialekter. Man bruger ham til noget, man i dag måske ville kalde for efterretningsmand, altså efterretningstjeneste. Han kan blande sig med de indfødte, han kan gå klædt som de indfødte. Han går ud og bliver sendt ud som spion. Det vil sige mere eller mindre af hans foresatte for at finde ud af, hvad der foregår.

Så han kommer de mærkeligste steder, og hans officerskole ser lidt skævt til ham, fordi de mener, at han er gone native. Han bliver mere inder end inderne lige pludselig. Så han går faktisk rundt og får informationer, så han kan sige til sine foresatte, og det er interessant: Der kommer et mytteri der. Han forudser det store indiske oprør. Han siger: pas på. Han kommer jo, og det har man foreholdt ham siden, for at få at vide, hvad der

foregår, så går han jo på bordeller. Bor nogle med mænd og nogle med kvinder, altså homoseksuelle bordeller, og det er der, han får de der oplysninger.

Og man er lidt usikker. Altså, hvordan kan en englænder opføre sig sådan? Det er jo ikke til at forstå, men han bliver fascineret af Indien, og i dag ville man måske kalde ham for en orientalist. Altså alt hvad der foregår derude i dette bælte, det tropiske bælte, det interesserer ham. Også de kulturer han møder. For Indien er ikke bare et land og en kultur. Der er også mange muslimer i Indien

Og jeg bliver også lige nødt til at høre om hans Mekka tid, fordi han rejser jo til Mekka.

Han er jo rejsende. Han rejser rundt, fordi han er interesseret i andre menneskers skikke. I dag ville man også kalde ham en af de første seksual-eksperter. Altså sæder og skikke, herunder seksuelle skikke, interesserer ham.

Han oversætter 1001 nat, Kama Sutra, Den duftende have. Han kan alle disse sprog. Han vil gerne vide, hvad der foregår i den arabiske verden, som jo er anderledes end muslimerne i Indien. Så han prøver på at klæde sig ud som Araber og gør det også. Han går endda så langt så han lader sig omskære. Og så rejser han med to mand alene, eller ham plus to, til Mekka og foretager en pilgrimsrejse. Og fordi han har været pilgrim, så kan han jo gå med den her grønne turban og sige: Jeg er en hellig mand, jeg har foretaget det man skal ifølge Muhammeds bud. Jeg har været i Mekka.

Og den turban, for nu at hive den tilbage til Nilen-ekspeditionen, den har han jo med sig.

Den har han med. Når han så kommer til de arabiske slavehandlers centre, så har han den her på. Turbanen på. Og så er han araber. Så er han én blandt vennerne. De hjælper ham, og uden disse arabiske hjælpere, så ville det nok gå grueligt galt for ekspeditionen. Men de har jo ingen støtte udefra. De drager indlands fra kysten med de her bærere og ikke så meget proviant. De skal måske også skyde sig frem mere eller mindre. Men det er igen der, hvor der kommer lidt spænding i forholdet mellem de to herrer. Altså Burton vil hellere handle med de lokale og købe mad, kød, ris, korn, hvad man nu kan få. Mens Speke synes at når man nu er der alligevel, så kan man ligeså godt skyde maden selv. Han er en stor jæger. Men Burton er jo først og fremmest

orientalist, og han kan altså disse sprog. Når han er i Afrika så kan han swahili. Han kan disse sprog. Sidi Bombay, som oprindeligt er slave fra Afrika...

Spekes tro væbner.

... Spekes væbner. Han kan selvfølgelig swahili, det er hans modersmål, så han kan snakke med Speke på hindu og det er Spekes adgang til at tale med andre end lige Sidi Bombay og Burton.

Burton havde titel af ekspeditionsleder. Hvad syntes Speke om det?

Det anerkender han jo sådan set i og med at han går med. Altså det er Royal Geographic Society, som betaler for ekspeditionen, og de har udnævnt Speke til at være ekspeditionsleder. Det er ham der har pengekasen. Det er ham der bestemmer.

Vi kan tage et dansk eksempel. Den arabiske rejse. Der er det jo også kun en mand, der har pengekasen. Det er den danske officer Niebuhr, som sidder på kassen. Det er ham, der har pengene, og så kan de andre godt komme med alle deres ting og sager. Men det er ham, der har kassen, og det er ham, der bestemmer. Det er ham, der kan betale.

Årsagen til at jeg spørger og nu skal vi ikke afsløre, hvad det præcis er deres store uenighed senere på ekspeditionen bunder i, men der lader det til at Speke i hvert fald på en eller anden måde ikke anerkender den aftale, han forud har lavet med Burton.

Altså et er hvem der er ekspeditionens leder. Noget andet er de aftaler, man altid har om publicering. Det vil sige de aftaler på forhånd, siger Burton, ikke Speke, men Burton siger, at de havde den klare aftale at Burton, som ekspeditionens leder skulle være den første, som fremlagde ekspeditionens resultater på et møde i selskabet. Det er sådan set meget rimeligt. Den slags aftaler kender vi jo fra mange andre ekspeditioner. Altså, vi kan tage Danmarks-ekspeditionen, hvor alle må skrive under på, at Mylius-Erichsen er den første, der må udtale sig, og sådan er det jo bare. Og så kan de andre komme et år efter. Men ham, der har ekspeditionens ledelse, har også retten til at være den, der fremlægger ekspeditionens resultater.

Og det er det, der kommer til ikke at ske efter denne ekspedition.

Det sker ikke.

Kay, fortæl om nogen af de møder, de har med lokale stammer, med lokale folk, med andre civilisationer, når de begiver sig vestpå.

Det går selvfølgelig meget langsomt. Lad os starte med det. Altså de står op klokken fire om morgenen som regel, og så bliver der tændt bål. Der bliver lavet mad, og så går der et par timer. Så får de så snøvlet sig færdig, og så starter det under larm og støj igen. Så går de. De slæber sig af sted mellem 10-20 kilometer om dagen. Der er ikke noget, som er særligt ophidsende. Så slår de lejr. Laver som regel en befæstet lejr, ikke på grund af fare for mennesker, men for dyr. Men de stopper allerede ved... De går måske tre-fire timer om dagen, ikke mere, så de slår lejr altid før klokken 12. Endda som regel før klokken 11 om formiddagen.

Hvor langt går de hver dag? Ti kilometer?

Ti kilometer. Det er ganske lidt. Hvis det var så at sige fodsportsmænd, så kunne det jo gøres meget, meget hurtigere, men det krævede så, at man har depoter undervejs.

Det har de jo ikke, så de skal handle sig frem. Lad os sige det på den måde. Og det gør altså så igen, at Burton, om man så må sige bliver den fremtrædende, for det er ham der kan handle, og når de så kommer frem et sted, og de drager igennem en høvdings område, så kan de selvfølgelig gå hurtigere. Men når de så kommer til et sted, hvor de skal have tilladelse til at gå videre, så er det, der kommer forhandlinger. Det kan altså godt tage et par uger, fordi de synes jo, dem de skal forhandle med, det er morsomt, det har de ikke været ude for før. Nogle steder er det første gang, de har set en hvid mand, så det var meget spændende. Så de handler, og det er selvfølgelig Burton, som står for forhandlingern.

Og jeg vil ikke sige, at der kommer gnidninger, men det der sker er, og det er jo et festligt folk og fornøjeligt og for at sige det på dansk, så er der fest hver aften.

Og det er det, som de siger. Det er det, de aldrig glemmer. og det er selvfølgelig meget, meget flot. Det er at når de lokale, deres bærere og deres følge de brygger øl hele tiden. Eller hvad skal vi kalde det? Carlsberg ville nok ikke anerkende det øl, men der er i hvert fald procenter i.

Så de drikker sig mere eller mindre halvfulde hver aften og danser, og de siger, og det siger ikke alene de, men også andre, at når de så begynder at danse, mændene i en cirkel, kvinderne i en anden, da de så danser og når 200 fødder rammer jorden, og man kan ikke høre, at det er mere end en. Men det er selvfølgelig voldsomt når, det bliver så 400 i alt, banker fødderne i jorden. Og så kommer trommerne til. Hele tiden tromme, tromme og dans, dans og sang. Og det bliver så ved et par timer. Så er der ro i lejren, og så drager man så videre. Men det har været festligt også.

Nu er du der hvor jeg håbede du skulle være, Kay. Fordi vi har fundet noget, synes vi begge to, rigtig, rigtig smuk trommemusik fra nutidens Uganda, som formentlig kan ligne noget af det, som Burton og Speke i sin tid blev mødt med. Prøv at lytte med engang.

Lad os få introduceret Speke ordentligt nu når vi er afsted på rejsen. Fortæl om Spekes baggrund.

Jeg vil dog helst lige få lov til at kommentere trommerne her, fordi det er interessant. Nu siger vi trommer, men det er jo et meget udviklet musikliv de har. Der er trommer, der er alle mulige andre instrumenter, og det kan man også høre på lyden her. Det er en højt udviklet musikkultur i virkeligheden der. Fordi de også finder, og som jo er fascinerende. Jeg synes, det er fascinerende musik, det her.

Overrasker det dem?

Ja, det tror jeg nok, man må sige. Også Burton. Om man så må sige selv Burton.

Og det er jo klart, at civilisation er jo mange ting. Lad mig lige få lov at komme med et indspark her. Fordi en civilisation for at andre kunne forstå dem, så skal man helst have et skriftsprog, og det har disse stammer og små kongeriger jo ikke. Men der er ingen tvivl om, at der er store kulturelle forskelle og store forskelle, når man går ind i Afrika, og der er forskellige kulturer, som har forskellige fortrin, og nogle kan noget mere end

andre og har udviklet nogle teknikker. Men der er ingen tvivl om, at musikkulturen her, som I kan høre, den er ganske fremragende.

Og som noget Vestafrika måske har været mere kendt for, fordi det er trods alt Senegal og Mali, hvor man også i dag får fantastisk musik ud fra.

Men her har man jo ligefrem kongelige hoforkestre, og hvor har man det ellers i Afrika? Men det har man, at det kan man jo altså høre. Rytmesansen den er der altså. Det der med at 500 mand, bang, ned med foden. Det er jo fantastisk. Det vil altid være flot.

Og hvis vi skal snakke om Speke, så er det jo en ganske anden mand. Han er jo vandringsmand, kan man sige.

Hvad betyder det?

Ja, han siger om sig selv, han skriver jo lidt om sig selv, han var ikke som de andre. Han drak ikke. Han røg ikke. Han stiftede ikke gæld. Han spillede ikke. Han gik ikke med piger. Han brugte sin tid fornuftigt. Han var Vorbis. Hvis man kan sige, at Burton var ham, der interesserede sig for andre folkeslag og for Orienten, så var Speke først og fremmest naturforsker. Altså zoolog, botaniker og al den slags ting.

Han drømte om at lave en samling, få opbygget en samling, og så lave et naturhistorisk museum på sin hjemegn. Det vil sige, når han havde fri, man har jo orlov, så hvor andre tog på her, skal vi sige afslappende rekreative-ferie rundt omkring, spændende steder, så gik Speke sig en tur. Han gik op i Himalaya, og han kom så langt, så han kom til Tibet. Han havde Bombay med som geværbærer, og han skød meget. Han var en meget, meget ivrig jæger.

Alt det her, det er før den store ekspedition sammen med Burton?

Det er før. Han er officer i the Indian Army ligesom Burton, og de har sådan nogenlunde en parallel karriere. Man melder sig jo til den indiske hær, så har man nogle forskellige perioder, men de melder sig for eksempel begge to som frivillig til Krimkrigen og gør tjeneste der. Så det er også en fælles oplevelse, de har. Men altså i sin tid i the Indian

Army, hvor han går som officer, der bruger han altså al sin orlov og al sin fritid til at gå på jagt, vandre.

Og det vil sige, han mener selv, at man skal hærde sig. Han går også en tid i Afrika på bare fødder for at vænne sig til det og for at hærde sig selv. At gå med bare fødder i Afrika hvor det vrimler med slanger, det er måske ikke lige det klogeste. Det er nok bedre at gøre det i Tibet. Der er ikke udpræget mange slanger deroppe. Han er interesseret i naturhistorie og ikke så meget i mennesker som i naturen, og det vil sige, at hans ambition, og der er jo nok at tage fat på, når man som den første måske kommer ind i Afrika, der er jo et væld af ukendte fugle og dyr, alle mulige slags, og han laver også på sin rejse en meget fin botanisk samling.

Ja, for det var mit næste spørgsmål, Kay, altså den videnskabelige del. Altså hvor grundige er de ved at indsamle viden og dokumentere det, de ser?

Det kan godt være, jeg lægger mig ud med en masse, men efter min mening, så er der ikke megen videnskab i det her. Hverken på den ene eller den anden måde. Altså ja, man kan sige, at Speke samler lidt på planter og lidt på dyr og sådan noget, men de har jo ingen videnskabelig baggrund.

Hvorfor de ikke sådan nogle folk med sig?

Så skal de jo dele æren med dem. En excentrisk englænder, som får en kompaskurs og går indland i Afrika, hvor der er nogle bærere, som bærer dem fra vandhul til vandhul. Han ville næppe have en kartograf med, fordi så kan han jo fortælle dem, hvor de er. Det ved de jo faktisk ikke. Det er jo en del af problematikken.

De mener de kan det hele?

Måske, ja. Og at de ikke har behov for det andet. Og sandt at sige, hvis man skal have en videnskabelig ekspedition, så kan vi også se på hvad de har med af instrumenter. Har de en sekstant med? Næ. Hvad skal de med den? De bliver jo båret frem. Altså man vil jo kræve, at det er det, som gør, at mange ekspeditioner jo har militære deltagere, men det er jo så militære deltagere, som har gået på kartografiske kurser, eller de har søofficerer med, som kan sige: vi står her.

Vi står faktisk her.

Vi står her. Gider ikke at høre på, at vi står her.

Og det gør jo så også, at andre kan komme ind og sige: hvis man nu tegner et kort, jeg plejer for sjov at sige: Vil I se et søkort over Atlanten? Det vil vi gerne. Så tager jeg et stykke hvidt papir. Værsgo! Det er det affarende sted, vi kigger lige, her står vi, og vi skal den vej. Vi ved, hvor hvor det sted er, hvor vi skal hen. Så tager vi her middag, klokken 12. Så ved vi, hvor vi er. Og så plotter vi ind på et kort. Vi kender længde og bredde. Sådan noget gør de jo ikke og kan heller ikke, og det er derfor, at...

Det måtte være et kæmpe problem, når de faktisk skal forsøge at dokumentere Nilens udspring. Det virker jo endnu mere skørt.

De skal selvfølgelig også kunne vide højder. Og det var helt klart. Altså man kan bruge et barometer til højdemåling. Man kunne bruge forskellige andre ting, men selvfølgelig er højdeforskelle, altså man skal simpelthen lave et kort mens man går, og det gør de altså ikke.

Kay fortæl, hvad er det de tror, hvad tror folk? Hvor tror de Nilen udspringer fra da denne ekspedition begiver sig på vej. Hvad går de imod?

De går jo mod det, som senere bliver kendt som Victoriasøen. Altså man går efter i virkeligheden kortet fra år 200. Man ved at disse søer ligger der. Man kunne kalde det det centralafrikanske søhøjland. Man ved, søerne er der.

De ligger i det, vi nu kalder grænselandet mellem, hvad det er...?

Det er Uganda, vi er i. Det bliver til Tysk Sydvestafrika, og så bliver det til Britisk... Tysk Sydøstafrika, Britisk Sydøstafrika.

Man ved, man skal sådan cirka derhen, så vil man nok cirka støde på disse søer. Og så kender man jo også de her månebjerge, som man kalder dem for.

Og man vil jo gerne have, at en flod kommer fra nogle bjerge, fordi så kan man få snesmeltning og sådan noget ned.

Så at der er et fald?

Der skal være et rimeligt faldt, det er også derfor det er væsentligt at vide, hvilken højde man er i. Man kommer ind på en meget frugtbar savanneslette, som ligger 1.000 meter-1200 meter over havets overflade, og der går man så ind.

Man ved fra både araberne og fra de tyske missionærer at de her Månebjerge fandtes. Og det er jo ret interessant at Ptolomæus, når han laver sit kort, så har han det fra en græsk købmand, som laver den samme tur bare omkring år 200. Han gør det samme, kommer til kysten, går indad og siger, hvad han har set, og så går han hjem og så er der ingen, der tror på ham, fordi det er jo mange år siden.

Men det viser sig, at det her kort er såmænd meget retvisende, fordi det er jo samme vej, de går. Og det der med at have helt tjek på, hvor man er, det har de altså ikke.

Fordi man skal dokumentere det. Når Geographical Society sender folk ud, så er det videnskabeligt. Så skal man altså have dokumenteret, at man har været der, det gør man altså ved daglige målinger og siger: Vi er her, vi er her, vi er her.

Man kan sige tilsvarende, at når man ikke vil anderkende at Cook kommer til Nordpolen og siger: hvor er dine målinger? Og tilsvarende med Peary. Hvor er dine målinger? Og det her, det kan ikke passe. Så man skal simpelthen kunne dokumentere via systematiske, daglige målinger, hvor man er, og hvor man kommer hen, hvad højde man er i.

Cook og Peary som mener begge, at de har været på Nordpolen, men som formentlig ikke har været der.

At de har påstået, at de har været på Nordpolen, ja.

Kay, fortæl. Lad os forsøge at komme op til dagens Victoriasø. Også fordi stemningen mellem de to nu er, hvad kan vi kalde det, på bristepunktet?

Ja, de slæber sig jo frem. Og de bliver syge. Jeg ved fra andre, som siger, at hvis man kommer til Afrika på det her tidspunkt, og det gælder også i vore dage, hvis man bare begynder at gå ind, så fem procent af en styrke, den vil dø uden at man rigtig ved hvorfor. De får nogle spændende og mærkelige sygdomme. Og her er de altså syge langt hen ad vejen og totalt nedslidt, indtil de kommer til en slave-hovedstad inde i Afrika. Hvor igen Burton liver op. Det er arabere, det er hans venner. Han tager sin grønne turban på, og så rekreere de sig der i temmelig lang tid. Det er nok dér, spændingen kommer, fordi der har Speke ikke rigtig noget at lave, og han er jo totalt uden for det gode selskab. Altså Burton, hvis han vil, og det vil han jo, så giver han den som muslim. Så han er araber blandt arabere. Han taler med dem, de hjælper ham, og de kommer så videre efter lang tids ophold.

Så kommer de så til Tanganyikasøen og på det tidspunkt også for at vise strabadserne. Speke kan ikke se søen, han er blind.

Han kan ikke se søen?

Nej, han er blevet blind. Han er blevet blind af en eller anden spændende sygdom, og han går rundt med bind for øjnene og får lov til at stikke tæerne i vandet for at vise at der er en sø. Prøv selv.

Og ved man, hvad der er sket med ham?

Nej, det ved man ikke. Han er udsat for, altså det er helt fantastisk, at de overlever, men han er altså blind og har sår mange steder.

Han får sit syn igen på et tidspunkt.

Ja, det gør han. Man kan blive blind af mange årsager. Men de har jo ingen læge med. Og lægevidenskaben er jo ikke så udbredt, og den medicinkasse, som de har fået lavet på Zanzibar, som de har båret med, virker jo ikke rigtigt, fordi man ved ikke, hvad man er oppe imod.

Så hvis man går ind i Afrika på det her tidspunkt, det kan vi også se fra Congo, de danske Congofarere, hvor mange af dem jo dør inden for de første tre år hvor de er der.

Altså Afrikas sygdomme er ikke noget, man kan spøge med. Og man kender ikke noget til dem. Altså malaria ved alle. Men der er en masse andre sygdomme, som gør, at det er temmelig risikabelt bare at gå ind.

Og det er også derfor, som de siger i Zanzibar, at der er ingen hvide kvinder. Hvis man gerne vil giftes med en rig, rig dame, så skal man bare tage hende med til Zanzibar, så er man enkemand i løbet af et år. Så de der sygdomme, det er jo ikke noget, man skal spøge med. Man har ikke nogen remedier mod det. Andet end en langsom og omhyggelig pleje. Så han har et problem. Han har været udsat for flere andre uheld. På et senere tidspunkt får han jo et eller andet insekt i øret, som gør, at han næsten skyder sig selv i øret for at få det ud. Og han bliver næsten døv, altså det er Speke, han bliver næsten døv på det ene øre, fordi han ligger og sover. Så kommer der et kryb ind i øret på ham. Afrika er farlig. Man behøver ikke at møde krigere. Man skal nok dø alligevel.

Det er de små ting, der kan være de farligste.

Lige så vel, som at det er som regel de små slanger, der er de giftigste. Så det er et problem. Så kommer de tilbage. Vender om og kommer tilbage til...

Kay, tror de, at de har fundet Nilens udspring ved Tanganyikasøen?

Nej, det gør de bestemt ikke. Fordi Burton vil vide, hvilke floder der løber til og hvad retning løber floderne, løber de til eller fra og hvor højt er den?

Og allerede dér der er Burton klar over, at han har et problem, fordi han jo gerne vil vide højden. Han skal vide højden og afløbet fra søen. Og der er han jo pedant og kværlant. Det er ikke nok, at man står og kigger. Man skal kunne dokumentere, det er han fuldt ud klar over for han ved, hvem han skal hjem og præsentere det for. Så han er klar over, at der skal måles, men han kan ikke rigtigt.

Så planlægger han den næste ekspedition længere ud, forestiller jeg mig, af det her forgrenede flodløb.

Han vil følge floderne, simpelthen, for at finde ud af, hvad vej løber de. Kan det være Nilen?

Hvad siger Speke til det?

Han siger ikke noget på det tidspunkt, fordi der kan han ikke se noget. Han er faktisk temmelig ubehjælpelig, så han bliver båret tilbage til det her slave-knudepunkt, hvor han så rekreerer sig, fordi der er han ved at komme sig igen, og der er Burton nedslidt, for det er ham, der har ledt ekspeditionen og gået til den søn. Så får han at vide af araberne, at der er denne her sø, som ligger nordpå og siger: Den vil jeg gerne besøge.

Burton mener, han har nok til, at han tør komme hjem og præsentere det. Det er jo væsentligt. Han har fået nogle penge 2500 pund tror jeg nok for at lave denne her ekspedition. Han har nogle resultater. Han kan komme hjem og sige: vi har fundet det og det og det. Og så siger Speke, der er kommet sig: Jamen, vi kunne jo også det der. Og så er det han tager Sidi Bombay og et par bærere til. Og så går han i ildmarch mod nord. Og så viser det sig, hvad man kan.

Der splitter de op.

Nej, ikke splittet. Burton bliver.

Han er blandt venner. Dejlige piger. Hvor svært kan det være? Det er noget, vi har svært ved at forestille os i dag, når man nu kommer og skal handle, så er det helt almindeligt at høvdingen, kongen for det territorium man nu går igennem, det starter med, at man giver gaver. Det er meget væsentligt, at man giver gaver, og når man så har givet gaver, så begynder man at handle og sådan en modgave, som kongen og høvdingen kan give, det er unge, smukke kvinder, og de bliver jo så givet med rund hånd.

Og det gør så, ja hvad gør man så? Man kan jo ikke sige nej til en gave. Så nogle gange, så deler de dem ud til deres bærere, og hvem de ellers synes mangler en sød ung pige. Men disse piger er der, og Burton er jo ikke kostforagter, så der er sikkert meget, der trækker.

Og så vil jeg også gerne sige, at det viser sig flere gange, at dem som plejer også sidenhen Speke, det er jo de her unge piger, som måske også kan lidt, skal vi sige, lidt lokal medicinsk viden. Hvordan plejer man de her ting? Så der kommer de så i søde, blide menneskehænder. Så Speke er blevet rekreeret, og så går han med de her to-tre mand nordpå. Og så kan han lige pludselig, og det er også derfor, Burton ikke tror på ham, så kan han lige pludselig spurte af sted. Han er drønet op og ned af bjergene, og han kan godt gå.

Og heller ikke et stort følge med sig.

De skal ikke slæbe rundt på så meget. Og så lige pludselig når man så går alene, eller han ville selv sige, at han gik alene, jeg ville nok sige, at de var en ti-mand, men det er så noget andet. Men så kan han jo få fart på. Så han er tre uger op til Victoriasøen, ser Victoriasøen. Det ligner jo et hav. Og når man nærmer sig Victoriasøen, så skifter vegetationen jo også. Lige pludselig kommer man i tropeland. Der er masser af fugle og dyr og frodige gevækster. Det ligner et hav for ham.

Og mener han, at det så er Nilens udspring?

Så siger han: det her er Nilen.

Og så har vi en indbygget konflikt. Han skal tilbage til chefen.

Så tager han hjem igen, og han er hurtigt rejsende, og så siger han til Burton: Jeg har fundet Nilen. Så siger han, har du det? Hvor har du det det fra? Måleresultater? Ingen. Jamen, jeg har set den, jeg har haft fødderne i den. Var der nogen floder der løb til? Var der nogen der løb fra? Det ved jeg ikke, men det er en så stor vandmasse, så det må være Nilens kilde.

Og Kay, sådan som jeg husker historien, så splittede deres veje der.

Nej, så er de samlet igen, og så går de mod kysten. Altså de slæber sig af sted.

De siger, at det var det.

Og så småskændes de på vejen ud til kysten, hvor de så kommer over til Zanzibar, og der er Burton så udmattet. Så bliver de så uvenner. Eller ikke uvenner, men så siger Speke: Han vil gerne hjem, og så er det at Speke tager hjem. Med første skibslejlighed, og han kommer så til London 12 dage før Burton, og så fremlægger han sine resultater i Royal Geographic Society.

Mod den gamle aftale.

Ja. Han kommer først og er den første til at fremlægge sine resultater, og han vil jo også mene, hvis man nu tror på det, man selv siger, så er det mig, der har fundet Nilens kilde. Burton var jo ikke med. Av, av, av. Han sad jo i et dejligt harem sammen med sine arabiske venner og hyggede sig.

Forestiller Burton sig at det her, det kan ske? De har en klar aftale om, at det er ekspeditionslederen, der skal fremlægge de videnskabelige fund på denne ekspedition. Speke kommer hjem 12 dage før og, nogle vil mene, skynder sig ind og præsenterer sine fund udenom ekspeditionslederen.

Der vil jeg gerne give Speke lidt, fordi man kan sige, at han kommer først hjem. Nu skal man ikke underkende pressen på det her tidspunkt, der begynder at få meget, meget stor magt. Han kommer hjem, Afrikafareren kommer hulkindet og udslidt hjem.

Hvad er der sket?

Hvad er der sket? De står der om ikke med mikrofonerne, så med blokkene. Og trykkemaskinerne står klar, så han udtaler sig selvfølgelig. Det ville være menneskeligt. Selvfølgelig gør han det. Så kan man så sige, hvem har så fejlen? Altså, Speke har jo aldrig rigtig anerkendt det der med, at Burton skulle være først. Det er en aftale, som Burton siger, de har. Speke har aldrig udtalt sig om, at de havde den aftale. Så det var nok forståeligt, at når pressen kastede sig over ham, og han bliver bedt af Royal Geographic Society om at fremlægge sine resultater, så gør han det selvfølgelig.

Men var det Nilen, han havde fundet?

Nej, det var det ikke. Den bliver rent faktisk først fundet i 2006.

Fortæl hvad Burton siger til det her, når han kommer hjem 12 dage senere.

Ja, han bliver jo rasende.

Hvem fortæller ham det her?

Ja, han læser det jo i avisen. Der er jo noget, der hedder dagspresse. Der er jo også den kulørte presse. Man laver jo træsnit. Man laver hvad som helst og meget dramatisk og meget bloddryppende fortællinger. Det er meget sjovt at se de her gamle tegninger og gamle stik. Altså man har jo, det ved vi jo fra andre ekspeditioner, altså at man sender sådan småskitser hjem og tegninger, som man så laver snit af. Og så kan man altså få det trykt og få de her billeder med i avisen allerede på det her tidspunkt. Altså det at kunne sige jamen, sådan var det altså, og så få en eller anden til at lave en skitse, som man så kan trykke. Så det er jo gefundenes Fressen, altså han bliver fejret som en helt.

Og Kay, fortæl... Så husker jeg, at der er noget omkring det her det vokser jo. Forskellige historier, den ene påstår det andet. Så bliver der etableret en konference, en debat mellem de to.

Nej, det er faktisk først senere, fordi man er enige om, at han har fundet de her kilder. Og selskabet er også klar over, at det er interessant. Men igen på grund af de manglende måleresultater, så vil man vide mere. Og Burton er faktisk for syg til at tage af sted igen, fordi man mener, at det er måske der, hvor jalousien måske kommer bedst til udtryk, det er fordi man mener, det er Speke, der har hjembragt resultaterne. Så sender man Speke ud på samme tur en gang til. Og hvor Burton føler sig vraget og forkastet på trods af, at det er ham, der har arrangeret det.

Og det blev denne ekspedition, hvor Speke sammen med Grant drager af.

Og koldt ned til en Maggiterning, den ekspedition Speke og Grant er afsted på.

Den bliver jo om man så må sige også mere eller mindre fiasko. Han kommer selvfølgelig frem til Victoriasøen igen, men han er jo skal vi sige belastet af, at han igen ikke har måleinstrumenterne med, og han får ikke både så han kan sejle søen rundt. Han kan konstatere, at han kommer til en stor sø. Han går rundt om søen, og han går nordpå, og så kommer den romantiske historie med, at han bliver forelsket. En af de der piger, som man bliver tilbudt, og de bliver tilbudt at dronningemoderen i Buganda, tror jeg, da hun afleverer to hofdamer til ham. Det var ret flot. Da bliver han så forelsket i den ene, og der er han så i et halvt år. Men hun er ikke forelsket i ham. Hun gør det af pligt og, om jeg så må sige, hun opfylder sine ægteskabelige forpligtelser.

Det var tiden.

Men hun bliver ikke forelsket i ham, og derfor prøver han at afsætte hende til anden side, om man så må sige. Ligesom Knud Rasmussen. Er der ikke en, der vil have hende i stedet for?

Og så drager han så videre mod nord. Men der er de jo så udmattede og udsultede, så de har brug for en undsættelsesekspedition. Det var faktisk også planlagt. Men det er også her, at Grant, som jo bliver meget syg og bliver plejet af lokale om jeg så må sige medicinske kræfter, hvor det igen er unge piger som kan. Hans ben er også... han kan ikke gå, han bliver båret. Altså de, om man så må sige, skærer huller i ham og får ham drænet. Det her er jo helt fantastisk, at man har den her lokale kendskab, så de får ham også nogenlunde på benene. Men man er klar over, at de vil komme i vanskeligheder, og derfor har man arrangeret en undsættelsesekspedition, som skal forsøge at komme dem til undsætning nordfra for at få dem hjem gennem Egypten.

Og det lykkedes så også takket være en meget dristig mand, som hedder Baker. Han er ingeniør. Han har en anden baggrund end de har. Han er privat forretningsdrivende og meget dygtig ingeniør i øvrigt, han har bygget jernbaner og veje overalt i verden. Han er også storvildtjæger. Han har også været en landbrugskyndig. Han har lavet Plantager på Ceylon, og han kommer så nordfra. Sjovt nok i følge med sin kone. Hvor svært kan det være? En meget berømt dame, Lady Baker, og de kommer så nordfra og går sydpå og har forsyninger og sådan noget med, og det lykkedes ham faktisk som en af de første ved en senere ekspedition at trænge ned igennem det sumpområde, som gør, at tidligere ekspeditioner er strandet.

Og Kay, nu er vi ved at være ved afslutningen på det hele og nu har den ligget der længe. Den der teaser, jeg startede med. Vi bliver nødt til at slutte ved dramatikken.

Så sørger Baker for, at han kommer hjem, og han fremlægger sine resultater, og igen kommer pedanten Burton og siger: Hvor er måleresultaterne? Det kan ikke passe. Så kommer der to lejre. Den ene støtter Burton, den anden støtter Speke, og så skal de til en stor konference, hvor de skal fremlægge deres to forskellige opfattelser.

Det har fået enorm opmærksomhed.

Der er simpelthen politisk og pressen.

Pressen står i kø. Man venter sig det helt store, skal vi sige, videnskabelige slagsmål, hvor Burton om jeg så må sige står på videnskabens grund, og hvor den anden siger: Jamen, jeg har jo været der. Jeg har set det, det ser sådan og sådan ud.

Og Kay, som jeg husker historien, så ender det ikke i en debat, fordi inden debatten egentlig finder sted, der rejser Speke sig og siger: Jeg kan ikke holde det her ud.

Nej, det er ikke ved debatten. Det er undervejs til debatten, da de sidder dernede, og de hykler jo lidt venskab. Altså de kommer lidt sammen, sidder og snakker, og det er Burtons kone, som refererer det her. Han siger: Jeg kan ikke holde ud. Jeg går, og forlader selskabet.

Og det får hun så til, og andre med, at Speke på et meget tidligt tidspunkt i sin karriere, jeg tror det er i 54, siger, at når jeg vil til Afrika, så er det for at dø, for at dø heltedøden, så jeg kan blive noget ved musikken. Men det der så sker, det er at konferencen jo finder sted næste dag. Og så er det, at Speke ikke kommer. Hvorfor gør han ikke det? Han er død. Han er gået på jagt. Han er en ivrig jæger. Han har været med sin fætter på jagt. Han skal over et dige og på vej over diget, så ved man ikke, hvad der sker. Hans våben går af. Han bliver skudt, han bliver fundet, og han siger, han når at snakke med folk. Han siger: Flyt mig ikke. Jeg ved, jeg dør af det her, så hans fætter snakker med ham i måske 20 minutter. Så dør han. Og det er altså et efter min mening vådeskud. Hvis han ville begå selvmord, så havde han nok gjort det med lidt mindre smerte,

Men Burton skriver i sine dagbøger, at folk anklagede ham for, at det var ham, der har været ude og skyde ham.

Ja. Han havde drevet ham til at gå ud til selvmord.

Ikke at han rent faktisk havde skudt ham

Ja, der er forskel på at drive nogen til selvom og så at Burton rent faktisk selv står og skyder ham. Men han blev beskyldt for at have drevet ham til selvmord, fordi Burton jo kunne bevise, at han ingen beviser havde. Altså du siger du har været der. Fint nok. Har du fotograferet det? Nej, det havde han selvfølgelig ikke. Har du målt det? Hvor er dine målinger? Findes ikke.

Det psykologiske pres på Speke blev for stort.

Han vidste, at han ville blive, om jeg så må sige, lagt ned af denne her.

Men en rutineret jæger, Kay.

Begår han sådan en fejl?

Der sker jo vådeskudsulykke, det har der altid gjort. Jeg ved ikke, om han begik selvmord. Jeg tror det ikke. Jeg tror det var et vådeskud, det må jeg indrømme. Altså man skal hele tiden huske på, at de geværer de havde, der var ingen sikringer på.

Der ender vi, Kay. Vi kunne snakke meget videre omkring hvilke store ekspeditioner der har været senere og Nilens kilder osv. Men vi stopper der. Tusind tak for i dag.

Velbekomme.

Den yderste grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud. En særlig tak til BBC, Discovery Channel og Danmarks Radio. Find serien på vorestid.dk eller der hvor du normalt finder dine podcast.